

UN CUPTOR DE ARS OALE DIN SEC. AL IV-LEA E.N. DESCOPERIT LA DUMBRĂVENI, JUDEȚUL VRANCEA

MARIA COMȘA

Cu ocazia unor cercetări de suprafață pe care le-am făcut în primăvara anului 1969 între satele Cindești și Dumbrăveni, pe terasa înaltă a riului Rîmna, la nord-est de al doilea sat, în malul proaspăt surpat de ape, am zărit mai multe pete de pământ ars.

Începînd a examina mai cu atenție malul am putut observa că două din aceste pete reprezintă resturile unor cuptoare, scobite în lut cruțat, aparținînd unor bordeie din epoca feudalismului dezvoltat (din secolul al XVI-lea, eventual și din secolul al XVII-lea), pe care însă nu le-am putut cerceta.

La o distanță de circa 50 m spre nord-vest de cele două bordeie, mergînd în susul apei spre satul Cindești, au apărut în mal resturi dintr-un cuptor de ars oale. Cuptorul, prin surparea malului fusese secționat natural aproximativ pe jumătate.

În mal se vedea clar că el avea două camere, separate între ele de un grătar orizontal. Camera inferioară, de foc, avea diametrul transversal interior de 1,10 m, iar diametrul longitudinal fusese probabil de 1,25 m. Această cameră era separată în două părți printr-un perete median din lut cruțat, înalt de 0,36 m și lat de 0,20 m.

Grătarul gros de 0,22 m se sprijinea pe o mică treaptă de lut, cruțată de jur împrejurul părții superioare a camerei de foc. El fusese făcut din lut amestecat cu puține paie și pleavă, lutul moale fiind așezat pe un pat de pari ciopliți, ceea ce a făcut ca partea sa inferioară să fie aproape netedă.

Grătarul era perforat de găuri verticale, din care s-au păstrat cîte 5 pe fiecare parte, dar inițial, după un calcul probabil, credem că au existat cîte 10 găuri pe fiecare parte.

Aceste găuri au fost făcute prin infigerea în lutul încă moale, care urma să formeze grătarul, a unor pari cu diametrul de 6-10 cm.

După ce am golit pămîntul din camera de deasupra grătarului am constatat că ea era de o formă ușor tronconică, diametrul său transversal în partea inferioară fiind de 1,10 m, iar cel longitudinal de 1,25 m (= diametrele grătarului), care sînt egale cu cele ale camerei de foc.

Inițial pereții camerei superioare avuseseră înălțimea de 0,80 m din care s-a păstrat doar 0,60 m partea de sus a pereților fiind distrusă de arături (fig. 1).

Partea superioară, păstrată pînă azi, a acestui cuptor a putut fi surprinsă — 0,30 m de la nivelul de călcare actual.

Gura cuptorului și groapa sa de acces se aflaseră în partea din spre nord-est. Ele însă s-au distrus prin prăvălirea malului. Din această cauză nu putem ști dacă acest cuptor a avut una sau două guri de foc (noi le-am reconstituit cu o singură gură, dar e posibil să fi avut și două) și ce formă și adâncime a avut groapa de acces.

Pentru a putea data acest cuptor de olar am cercetat pământul surpat la poalele terasei în dreptul lui. În afară de pământ ars, provenit din pereții cuptorului sau din peretele median și bucăți de lut ars amestecat cu paie și pleavă provenite de la grătar nu am descoperit nici un fragment ceramic. Singurul element de datare este un ciob din peretele unui vas lucrat din pastă cenușie închisă avînd suprafața lustruită aparținînd categoriei ceramice fine din cultura Sintana de Mureș-Cerneahov, pe baza căruia cuptorul de ars oale descris mai sus poate fi încadrat în secolul al IV-lea e.n., descoperit pe grătarul cuptorului.

La cîteva zeci de metri spre est de satul Dumbrăveni (în partea în care trece linia de înaltă tensiune, cu ocazia unor cercetări de suprafață efectuate în anul 1967 împreună cu Gh. Constantinescu (Focșani), am descoperit în această parte (alături de materiale din epoca feudalismului timpuriu, secolele IX—X) și o așezare din secolul al IV-lea e.n., cu materiale de tip Sintana-Cerneahov. Ultima așezare se întinde după toate probabilitățile pînă în perimetrul actualului sat, cuptorul de ars oale, prezentat mai sus, aflîndu-se la periferia de nord-est.

Trebuie să spunem însă că cuptorul de ars oale descoperit la Dumbrăveni nu este un unicat. În aria de răspîndire a culturii Sintana de Mureș-Cerneahov de pe teritoriul țării noastre, au mai fost descoperite cuptoare de același tip.

Astfel cuptoare cu grătar orizontal sprijinit pe un perete median se mai cunosc încă la Trușești „Cuha” (jud. Botoșani)¹ cuptorul de olar nr. 2, Ionășeni „Tîntîrim” (jud. Botoșani)², Botoșani „Dealul Cărămîdăriei”³, Cucuteni-Băiceni „Laiu” (jud. Iași)⁴, Gutinaș com. Ștefan cel Mare (jud. Bacău)⁵, Sf. Gheorghe „Epreșet” (jud. Covasna)⁶, Ozun (jud. Covasna)⁷ și București-Crîngăși⁸.

După cum este deja cunoscut în aria de răspîndire a culturii Sintana de Mureș-Cerneahov în afară de cuptoarele de ars oale cu perete

1. M. Petrescu-Dimbovița și col., *Șantierul arheologic Trușești*, SCIV, VI, 1955. 1—2, p. 174—175.
2. Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 60.
3. N. Zaharia, Em. Zaharia, S. Rață, *Sondajul arheologic de la Botoșani „Dealul Cărămîdăriei”*, Materiale, VII, 1961, p. 463—466; Gh. Bichir, op. cit., p. 60.
4. *Ibidem*.
5. Ionel Bauman. *O uncăltă pentru ornamentat ceramica descoperită la Stoicani (com. Foltești, jud. Galați), Carpica*, VI, Bacău, 1973—1974, p. 43. Săpături executate de Muz. or. Gh. Gheorghiu-Dej; Adriana Stoia, *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1973—1974)*, Dacia XIX, 1975, p. 301. nr. 179 b. Un alt cuptor se află în așezarea datată în secolele III—IV de pe „Dealul Viorica” com. Ștefan cel Mare (jud. Bacău). Nu avem date dacă atelierele de aici conțin numai ceramica carpică sau există și ceramica specifică culturii Sintana-Cerneahov.
6. Z. Székely, *Raport preliminar asupra sondajelor executate de Muzeul regional din sf. Gheorghe în anul 1956*, Materiale, V, 1959, p. 240 și pl. I/5 p. 232.
7. Idem, *Materiale ale culturii Sintana de Mureș din sud-estul Transilvaniei*. Aluta, I, Sf. Gheorghe, 1969, p. 40—47 (două cuptoare).
8. Vl. Zirra și Margareta Tudor, *Șantierul arheologic București*, în *Studii și referate privind istoria României*, I, București, 1954, p. 312—313 și 315.

median (uneori alături de acestea) au fost descoperite cuptoare cu două încăperi separate între ele de un grătar orizontal care însă se sprijinea pe un pilon central de lut crutat.

Cuptoare de olar aparținând celui de al doilea tip se cunosc pînă acum la Trușești „Cuha”, cuptorul nr. 1 (jud. Botoșani)⁹, Glăvăneștii Vechi (jud. Botoșani)¹⁰, Cucuteni-Băiceni „Siliște” (jud. Iași)¹¹, Sirca, com. Bălțați (jud. Iași)¹²; Zorleni-Fintinele (jud. Vaslui)¹³, Birlad-Valea Seavă (jud. Vaslui)¹⁴, Stoicani, com. Foltești (jud. Galați)¹⁵, Independența (jud. Ialomița)¹⁶; Ileana-Podari (jud. Ilfov)¹⁷; București-Fundenii Doamnei¹⁸, Bucșani (jud. Dimbovița)¹⁹, Tîrgoviște²⁰.

Un cuptor de ars oale cu pilon central cu material ceramic din secolele IV—V aparținînd se pare culturii Sintana de Mureș-Cerneahov a fost descoperit și la Drobeta-Turnu Serevin²¹.

În afara cuptoarelor de ars oale enumerate mai sus, în aria de răspîndire a culturii Sintana de Mureș-Cerneahov au mai fost descoperite sau au apărut întîmplător încă cîteva cuptoare de ars oale a căror tip nu-l putem preciza, ca de exemplu la Banca (jud. Vaslui)²², Gherăseni, jud. Buzău (un cuptor distrus și unul încă necercetat)²³ și Sindrilița, jud. Ilfov (un cuptor distrus)²⁴.

Trecînd pe hartă localitățile unde s-au descoperit cuptoare de olar în aria de răspîndire a culturii Sintana de Mureș-Cerneahov constatăm că din cele 9 localități în care s-au descoperit cuptoare cu perete median șase se află pe teritoriul Moldovei, patru din ele fiind în nordul provinciei.

-
9. M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 174—175.
 10. I. Nestor și col. *Săpăturile de pe șantierul Valea Jijiei în anul 1950*, SCIV, II, 1951, 1, p. 67—68; Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 60.
 11. *Ibidem*.
 12. Adriana Stoia, *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1973—1974)*, Dacia, XIX, 1975, p. 299. Săpăturile Cătălinei Bloșiu (Iași). Cuptorul e datat în secolul IV. — 1 jumătate a sec. V. e.n.
 13. Vasile Palade, *Un cuptor de olar din secolul al IV-lea e.n. la Zorleni-Fintinele (jud. Vaslui)*, Memoria Antiquitatis, I, Piatra Neamț, 1969, p. 339—362; Idem, *Cuptor de olar de la Fintinele*, Magazin istoric, IV, 1970, 2 (35), p. 45.
 14. Idem, *Așezarea și necropola geto-dacică din secolul al IV-lea și începutul secolului V e.n. de la Birlad-Valea Seavă*, comunicare ținută la Sesiunea științifică a Muz. Jud. Dimbovița, Tîrgoviște, 10.V.1980, Așezarea și necropola de aici aparține culturii Sintana-Cerneahov (n.n.).
 15. Ionel Bauman, *op. cit.*, p. 43. Cuptorul se află în punctul numit de localnici „Poarta țarinii”.
 16. B. Mitrea și N. Anghelescu, *Șantierul Independența*, Materiale, VIII, 1962, p. 612; Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 60.
 17. Cercetări făcute de D. V. Rosetti, menționate de Vl. Zirra, *Cercetări feudale timpurii la Ileana-Podari*, Materiale, V, 1959, p. 501 și Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 60.
 18. Vl. Zirra și Margareta Tudor, *op. cit.*, p. 315 și urm.; Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 60.
 19. La Bucșani (jud. Dimbovița) au fost descoperite trei cuptoare de ars oale pe care Luciana Oancea-Muscă le datează în secolele IV—V. Informații verbale pentru care îi mulțumim și pe această cale.
 20. Luciana Oancea, *Săpăturile arheologice din Tîrgoviște 1972. Așezarea prefeudală*, Archiva Valachica, 8, Tîrgoviște, 1976, p. 56—60.
 21. Mișu Davidescu, *Drobeta în secolele I—VII e.n.*, Craiova, 1980, p. 113. Tot aici e publicat și un cuptor de olar roman din secolul al IV-lea.
 22. Mircea Babeș, *Les fouilles archéologiques en Roumanie*, (1970), Dacia XV, p. 362, Săpături V. Palade și N. Ciucă.
 23. Informații verbale, comunicate de Gh. Diaconu într-o ședință de comunicări a Institutului, 1979.
 24. Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 60.

O situație similară cu cea din Moldova pare a se repeta și în sud-estul Transilvaniei unde toate cele trei cuptoare de ars oale din aria culturii Sintana de Mureș-Cerneahov sînt de tipul cu perete median.

Din cele 13 localități unde au apărut cuptoare cu pilon central, doar șapte se află în Moldova, dintre acestea patru în Moldova de nord, marea lor majoritate grupîndu-se în părțile mai sudice ale țării în Muntenia și jumătatea de sud a Moldovei. Cuptorul cu perete median de la București-Crîngăși apare aproape ca o excepție (fig. 2).

Într-o lucrare anterioară, ocupîndu-se de un cuptor dacic de ars oale, descoperite la Radovanu-Ilfov, am studiat, atît cît ne-a fost posibil tipurile de cuptoare de ars oale la daci și originea lor, ajungînd la concluzia că tipul de cuptor cu perete median a pătruns la daci datorită contactului cu celții, pe cînd tipul de cuptor cu pilon central (mult mai vechi) trebuie pus în legătură cu pătrunderea în mediu dacic a influenței grecești²⁵.

Cele două tipuri s-au menținut apoi și la carpi²⁶, precum și la dacii din Muntenia²⁷ transmițîndu-se apoi prin intermediul acestora și în cadrul culturii Sintana-Cerneahov.

Odată cu pătrunderea influenței romane dincolo de granițele imperiului se înmulțesc tipurile de cuptoare de ars oale cu pilon central.

O parte din cuptoarele de acest tip au putut fi introduse și de purtătorii culturii Sintana de Mureș-Cerneahov, datorită influenței grecești și romane care s-a exercitat asupra lor în zona nord-pontică.

Ținînd cont însă de faptul că cuptoarele de ars oale cu pilon central sînt mai numeroase în sudul țării înclinăm a crede că aici a avut loc o influență romană mai puternică care a pătruns la nord de Dunăre din provinciile *Moesia Superior* și *Scythia Minor* (Dobrogea) și mai puțin dinspre zona nord-pontică.

Tot influenței romane, pătrunsă din sudul Dunării i se datorește și apariția cuptoarelor cu grătar orizontal, perforat de găuri verticale, la care însă camera de foc este goală, lipsită de un perete median sau de un pilon central care să sprijine grătarul. Un astfel de cuptor a fost descoperit la Bacău (Curtea Domnească)²⁸.

Pe baza studiului tipurilor de cuptoare de ars oale, a originii lor și a repartiției lor geografice putem afirma că în secolul al IV-lea al e.n., în cadrul culturii Sintana de Mureș-Cerneahov avem de pe o parte o

25. Idem, *Cuptoarele de ars ceramică din cadrul culturii Virtescoiu-Poienești*, SCIV, 17, 1966, 3, p. 489—509; Grigore Foiț, *Date cu privire la populația dacică de pe teritoriul Regiunii Suceava*, Revista Muzeelor, Număr special, II, 1965, p. 441; Marius Constantinescu, *Descoperiri arheologice din secolul III și IV e.n. la Izvoru Dulce, comuna Merei, județul Buzău*, SCIVA, 29, 1978, 1, p. 124—132.

26. Margareta Constantiniu, *Săpăturile arheologice de la Străulești 1967. Așezările prefeudale*, București, Materiale de Istorie și Muzeografie, VII, București, 1969, p. 15—16; Sebastian Morintz, *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1971)*, Dacia, XVI, p. 333 (Străulești-Măicănești); I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice întreprinse la Bălteni*, Materiale VIII, 1962, p. 12. Aici au fost descoperite atît materiale din secolul III cît și din secolul al IV-lea, ultimele aparținînd culturii Sintana-Cerneahov; Gh. Bichir, *Cultura carpică*, p. 58, îl datează în sec. III e.n. după noi datarea în secolul III sau în secolul al IV-lea rămîne incertă pînă la publicarea integrală a materialului.

27. Maria Comșa, *Un cuptor dacic de ars oale descoperit la Radovanu-Ilfov. Contribuții privind olăritul la daci*. Comunicare ținută la Sesiunea științifică a Jud. Ilfov, 4 iunie, 1980.

28. Ioan Mitrea și Al. Artimon, *Descoperiri prefeudale la curtea Domnească-Bacău*, Carpica, IV, Bacău, 1971, p. 228—229 și fig. 8/1 p. 225.

moștenire autohtonă dacică care se manifestă mai puternic în Moldova (mai ales în jumătatea de nord), în sud-estul Transilvaniei și nord-estul Munteniei, pe de altă parte o influență grecească și apoi romană, aceasta din urmă manifestându-se mai puternic în părțile de sud ale țării (Muntenia, Moldova centrală și de sud-est).

Ținând seama de această situație în viitor va trebui adâncit mai mult și studiul tipologic al ceramicii deoarece, după noi, nu ar fi exclus ca și în privința originii tehnicii de lucru și a formelor ceramice în cadrul ceramicii cenușii lustruite și nelustruite din cultura Sintana de Mureș-Cerneahov să constatăm aceeași situație, adică menținerea în ceramică cenușie lucrată la roată, din pastă fină, a unor elemente de origine dacică tirzie sau carpică, acolo unde s-au menținut și tipurile de cuptoare de ars oale prin filieră autohtonă²⁹ și existența unor forme mai numeroase de vase create sub influența ceramicii romane provinciale în părțile de sud ale țării, unde această influență s-a manifestat mai puternic.

UN FOUR DE POTIER DU IVe SIÈCLE DE N. È. DÉCOUVERT À DUMBRĂVENI (DÉPT. VRANCEA)

Résumé

L'autrice présente un four de potier du IVe siècle, appartenant à la culture Sintana-Tcherniakhov.

Le four a deux chambres, séparées par une sole horizontale. Le foyer est séparé en deux parties par un cloison en terre glaise (fig. 1).

Dans l'aire de diffusion de la culture Sintana-Tcherniakhov de la Roumanie ont été découverts encore 9 four avec le foyer séparé par un cloison (fig. 2 a). 17 four avec la sole soutenue par un pilier central (fig. 2 b) et 1 four dépourvu d'un élément pour soutenir la sole (fig. 2 c).

En ce qui concerne la technique de la cuisson des vases on peut remarquer une tradition dace ou carpe plus forte en Moldavie, en Munténie du nord-est et en Transylvanie du sud-est, documentée par les four à cloison et une influence romaine provinciale qui a été plus puissante en Munténie (Grande Valachie) et en Moldavie centrale et du sud-est, attestée par les fours à pillier central ou avec la sole dépourvue d'un support.

29. Nu ar fi exclus ca, pe lângă cuptoarele de ars oale cu grătar orizontal mai perfecționate, să fi existat și cuptoare tronconice mai primitive, fără grătar, sau chiar gropi simple în care se ardea ceramica lucrată cu mâna.

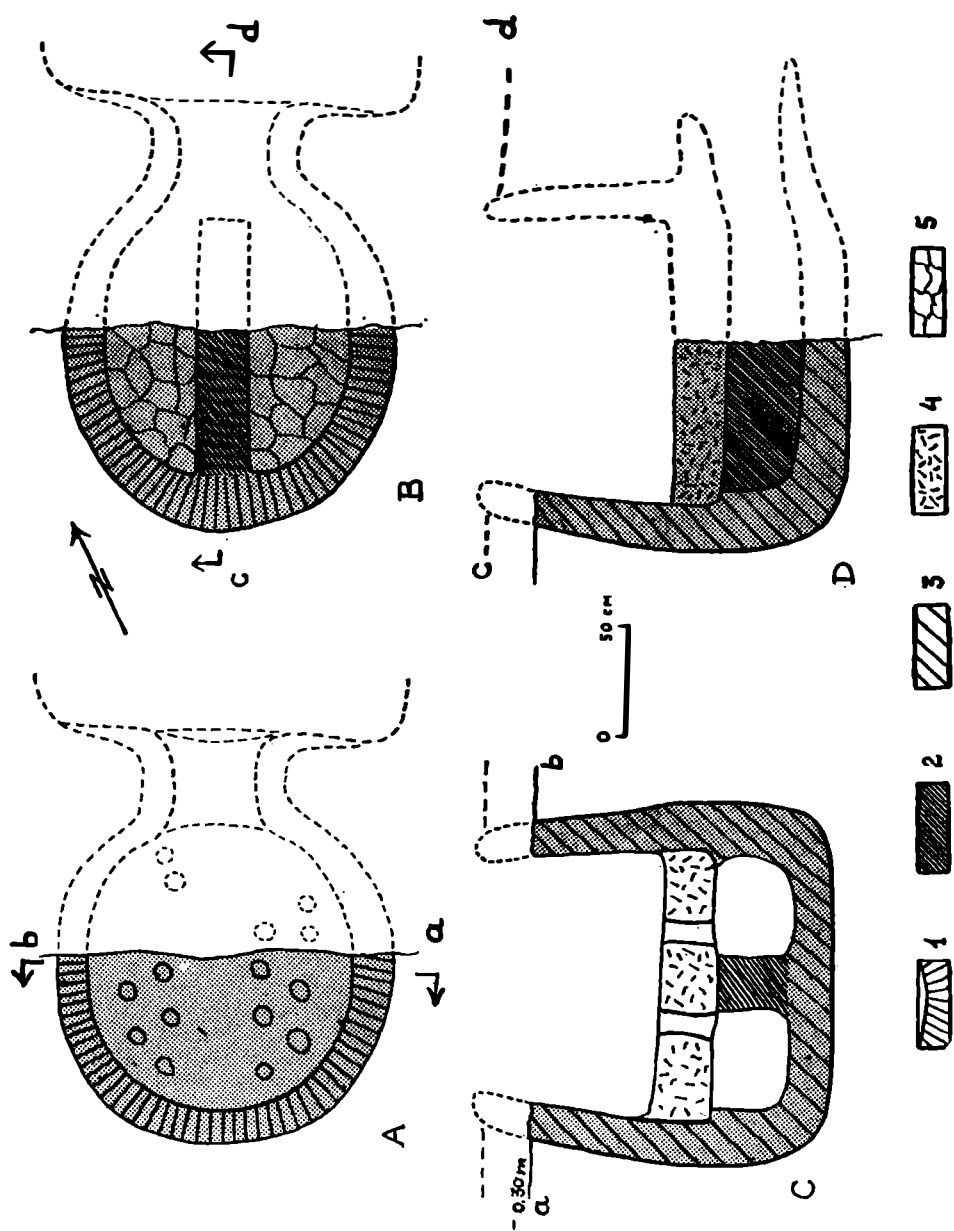

Fig. 1 — Dumbrăveni. Cuptor de ars oale din secolul al IV-lea e.n. A. planul grătarului; B. planul camerei de foc; C. Secțiunea transversală; D. secțiune longitudinală. 1 peretele cuptorului (plan); 2 peretele median; 3 arsura peretelui cuptorului (în profil); 4 grătarul (în profil); 5 vatra camerei de foc.

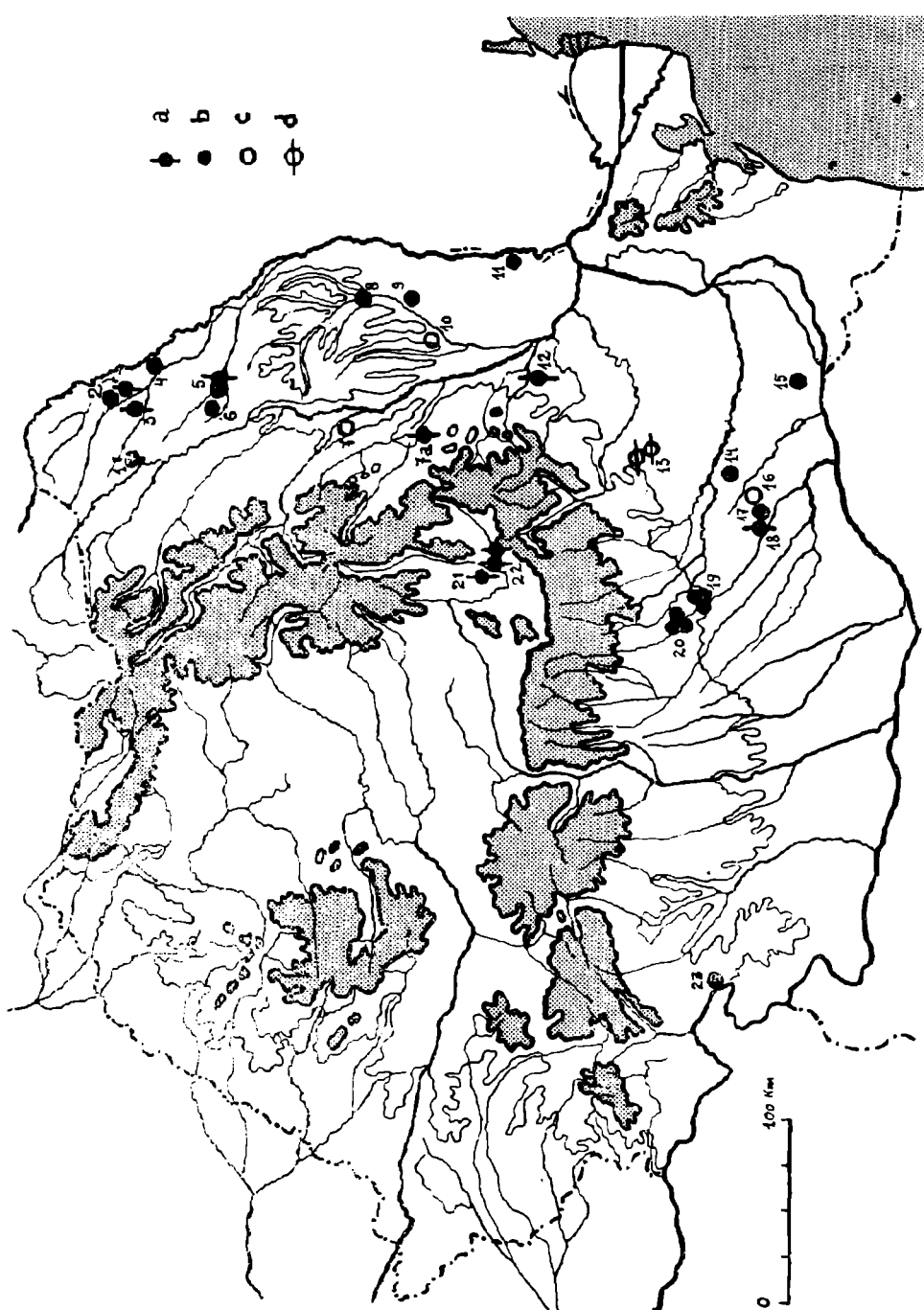

Fig. 2 — Răspindirea cuptoarelor de ars oale cu grătar orizontal din secolul al IV-lea din cadrul culturii Sântana-Cerneahov, a cuptoare cu perete median; b cuptoare cu pilon central; c cuptor cu camera de foc goală; d cuptoare al căror tip nu se cunoaște. 1. Botoșani, 2. Trușești, 3. Ionășeni, 4. Glăvăneștii Vechi, 5. Cucuteni-Băiceni, 6. Sîrca, 7. Bacău, 7. a, Gutinaș, com. Ștefan cel Mare; 8. Valea Seacă, com. Tătărani; 9. Zorleni-Fintinele; 10. Banca; 11. Stoicani; 12. Dumbrăveni; 13. Gherăseni; 14. Ileana-Podari; 15. Independența; 16. Sîndrilița; 17. Fundeni; 18. Crîngăși; 19. Bucșani; 20. Tîrgovișea; 21. Sf. Gheorghe; 22. Ozun; 23. Drobeta Turnu-Severin.